

Vyjádření APSPC k metodické informaci o diagnostice rozumových schopností dětí, žáků a studentů ve školských poradenských zařízeních.

Aktualizace metodické informace k diagnostice rozumových schopností dětí, žáků a studentů ve školských poradenských zařízeních, která byla zaslána k posouzení Asociaci pracovníků speciálně pedagogických center (APSPC), je metodická informace vyjadřující se k postupu poradenských pracovníků v otázce diagnostiky rozumových schopností a s tím souvisejících dalších oblastí, které s výše uvedeným souvisí.

Aktualizace navazuje na dokument z roku 2015 a další aktualizace v návaznosti na projekt TAČR TLO2000187 (Standardizace testu Woodcock-Johnson IV pro populaci romských dětí). Současné znění metodické informace je obohaceno o novou terminologii související se změnami v klasifikaci nemocí (ICD – 11), dále se změnami ve školské legislativě související s úpravou terminologie týkající se odlišného kulturního prostředí a/nebo jiných životních podmínek definované jak ve Školském zákoně, tak ve vyhlášce č. 27/2016Sb. v platném znění.

Metodická informace poskytuje poradenským pracovníkům ŠPZ poměrně obsáhlé doporučení jak postupovat při diagnostice rozumových schopností u dětí a žáků se SVP, avšak zároveň uvádí, že některé diagnostické nástroje (a často jde o ty nejvyužívanější), nejsou v souladu s aktuálními trendy, či některé dokonce na českém trhu zcela chybí. **Taková metodická informace není pro poradenské pracovníky užitečná, neboť sami dlouhodobě na nedostatek v této oblasti poukazují a přesto nedochází k nápravě.**

Připomínky k metodické informaci jsme shrnuli do několika bodů. Jde o faktické poznámky, které se týkají obecného nastavení diagnostických standardů v SPC, jejichž uplatňování je limitováno řadou níže uvedených důvodů:

- poradenští pracovníci jsou při diagnostice kognitivních schopností limitováni **omezenými možnostmi výběru vhodných diagnostických nástrojů**, často nejsou k dispozici testové materiály standardizované pro českou populaci, které by byly dostupné pro všechny psychology v SPC (nejčastěji používaným testem je WISC III., jehož normy jsou výrazně zastaralé, stejně jako podnětový materiál k jednotlivým subtestům; metoda WJ IV. je pro řadu pracovišť finančně nedostupná a vzdělávací akce, které podmiňují její užívání, jsou na dlouho dopředu obsazené),
- nově vydané testové baterie IDS a IDS-P jsou vítaným doplněním možností diagnostiky kognitivních schopností, jejich nevýhodou je však omezená věková kategorie (5 -10,11, resp. 3 – 5,11), **časová náročnost a horší porozumění instrukcím pro děti s NKS či LMP**,
- tím, že **některé poradenskými pracovníky využívané a NPI doporučené testové materiály a jejich normy nejsou standardizovány na českou populaci, je jejich reliabilita i validita diskutabilní a může dojít k omylům, které jsou potom veřejně diskutovány a uváděny jako selhání poradenského systému**,
- neverbální SON-R je určen převážně klientům s NKS a je rovněž věkově omezen (2,5 – 7),

- **ACFS dynamická diagnostika je v běžné poradenské praxi SPC využívána naprosto okrajově z důvodu vysoké časové náročnosti,**
- dle metodické informace by mělo být vyšetření uvedených dětí a žáků velmi podrobné a vyžadující vysokou odbornost stejně jako množství času ke zjišťování všech informací – v praxi SPC je nereálné věnovat tolik času jednomu klientovi, pokud **poskytuje psycholog poradenské služby 150 i více klientům**; aby bylo vyšetření objektivnější, bylo by potřeba pozvat si dítě či žáka na několik sezení, navštívit školu a ověřit informace, pozorovat žáka při výuce a v neposlední řadě opakovat vyšetření s odstupem, tak aby bylo jasné, že nešlo jen o aktuální indispozici,
- **přestože úroveň mentálního postižení by měla být stanovena nejen na základě testu rozumových schopností, ale také na základě posouzení adaptivních kompetencí a exekutivních funkcí, má pracovník SPC jen minimum možností, jak výše uvedené posuzovat** a jeho hodnocení může být velmi subjektivní; ačkoli kompetentní orgány o této indispozici vědí, dokonce jsou v předkládaném materiálu zmíněny (např. již v metodické informaci z roku 2015 se konstatuje, že test zaměřený na posouzení adaptivních schopností chybí, totéž se objevuje po aktualizacích a totéž je konstatováno v roce 2023), nebyly zatím učiněny kroky k nápravě, tudíž je objektivně obtížné posuzovat výše uvedené, ačkoli metodická informace radí, „jak na to“,
- **v kontextu posuzování vývojových odlišností**, se kterými se může, ale také nemusí pojít poruchy intelektu (jiné kulturní prostředí nebo jiné životní podmínky x lehké mentální postižení) je obtížné bez zkušeností a dobrých diagnostických nástrojů měřit; pracovníci SPC se s těmito případy setkávají spíše okrajově, přesto by bylo vhodné, aby měli dostatek informací a diagnostických metod k jejich posuzování.

Z výše uvedeného vyplývá, že pouze metodické informace nestačí – je nutná praxe a metodické vedení, které však v současné době chybí, stejně jako jednotný postup (např. v minulém roce proběhlo v NPI jen velmi málo kurzů na toto téma a některé byly dokonce z finančních důvodů zrušeny). Předkládanou metodickou informaci považujeme za teoretickou a od běžné praxe vzdálenou.

Za APSPC navrhuje:

- v praxi ověřit nový (roky slibovaný) diagnostický nástroj pro posouzení adaptivních schopností,
- při NPI zřídit pracovní skupinu složenou z poradenských pracovníků ŠPZ zabývajících se standardem vyšetření dětí a žáků s lehkým mentálním postižením a dětí a žáků z jiného kulturního prostředí nebo jiných životních podmínek, který by odpovídal praxi ŠPZ,
- uspořádat praktické kazuistické semináře k interpretaci výsledků vyšetření u výše zmíněných cílových skupin dětí a žáků a na základě získaných informací z praxe stanovit jednotná pravidla pro posuzování dopadů do vzdělávání a nastavování podpůrných opatření u dětí a žáků s lehkým mentálním postižením a dětí a žáků z jiného kulturního prostředí nebo jiných životních podmínek,
- poté **vydat aktualizovanou metodickou informaci k diagnostice rozumových schopností dětí, žáků a studentů ve školských poradenských zařízeních, která bude vycházet z praxe ŠPZ.**